

Steigėjai, leidėjai, redaktoriai

Marija Remienė, Audronė V. Škiudaitė

„Nors jau buvo laikraščių, – mirusių ir gyvų, – bet šio šimtmečio pradžioje reikėjo katalikiško laikraščio, kuris apimtų visas lietuvių ateivių gyvenimo ir darbo sritis“, – taip savo straipsnį pradėjo „Draugo“ redaktorius kun. Pranas Garšva 1979 m. specialiame leidinyje, skirtame „Draugo“ 70-mečiui („Draugas“ – 70“). Tai bene išsamiausiai iki šiol surašyta „Draugo“ dienraščio istorija.

„Draugas“, gimęs kaip katalikų savaitinis laikraštis, pradėjo eiti 1909 m. liepos 12 d. Wilkes Barre, Pensylvanijoje, anglies kasyklų rajone, kur tuo metu buvo gausu lietuvių ateivių. Nors laikraštį įsteigė naujai (1909 m. gegužės 5 d.) susikūrusi Amerikos lietuvių Romos katalikų kunigų sąjunga (vėliau Kunigų vienybė), bet jis kurį laiką ėjo kaip Lietuvių Romos katalikų susivienijimo Amerikoje organas. Pirmuosius numerius pasirašė administravimą ir redagavimą prisiėmęs kun. Vincas Vizgirda, padedamas kun. Kazimiero Urbonavičiaus ir savo vargonininko. Nuo gruodžio mėn. visą redakcinį darbą vedė Kunigų vienybės paskirtas kun. Antanas Kaupas, tuo metu Pittstono lietuvių parapijos klebonas.

„Draugui“ leisti pagrindą sudarė specialus iš kunigų išrinktas direktoratas, kurį sudarė kunigai Simonas Pautienius, Steponas Čepanionis, Jonas Sutkaitis, Matas Kriaučiūnas, Juozas Žebrius, Antanas Varnagiris, Juozas Kaulakis ir jau minėtas Vincentas Vizgirda. Kunigų sąjungos valdybą sudarė pirm. kun. dr. Antanas Staniukynas, sekr. kun. Steponas Čepanionis ir išd. kun. Simonas Pautienius.

„Ano meto sąlygomis laikraščio leidimas nebuvo lengvas. Redaktorius gyveno viename mieste, administracija, spaustuvė ir paruošimas siuntinėjimui buvo kitame. Lietuviai emigrantai nebuvo turtingi. Nebuvo turtingi ir kunigai, kurių daugelis buvo neseniai atvykę į šį kraštą, dar tik kūrė savas parapijas ir mokyklas. Bet buvo įsigytas linotipas, sutvarkyta spaustuvėlė, reikėjo tik specialistų laikraščiu surinkti, išspausdinti ir siuntinėti lietuviams po visą Amerikos kraštą, nes daug jų gyveno tolimuose miestuose ir miesteliuose“, – rašo kun. P. Garšva.

Kun. A. Staniukynas 1909 m. pabaigoje persikėlė į Čicagą organizuoti moterų Šv. Kazimiero kongregacijos seserų vienuolyno statybą. Ten turėjo įsikurti kazimieriečių centras, kuris iki tol telkėsi Scrantone, Šv. Kryžiaus seserų airių, globojusių lietuvaites, vienuolyne.

„Kun. A. Staniukynas ruošė kelią perkelti ir „Draugą“, nes Chicagoje

ir apylinkėse jau gyveno didelis skaičius lietuvių ir buvo net kelios parapijos. 1912 m. kun. Antanas Staniukynas jau buvo paruošęs patogias sąlygas „Draugo“ spaustuvei, redakcijai ir administracijai ir prikalbėjo kun. A. Kaupą atsisakyti Pittstono parapijos klebono vietos ir su laikraščiu keltis į Chicagą, kur jo sesuo – būsimoji motina Marija tuo metu kūrė Šv. Kazimiero vienuolijos centrą“.

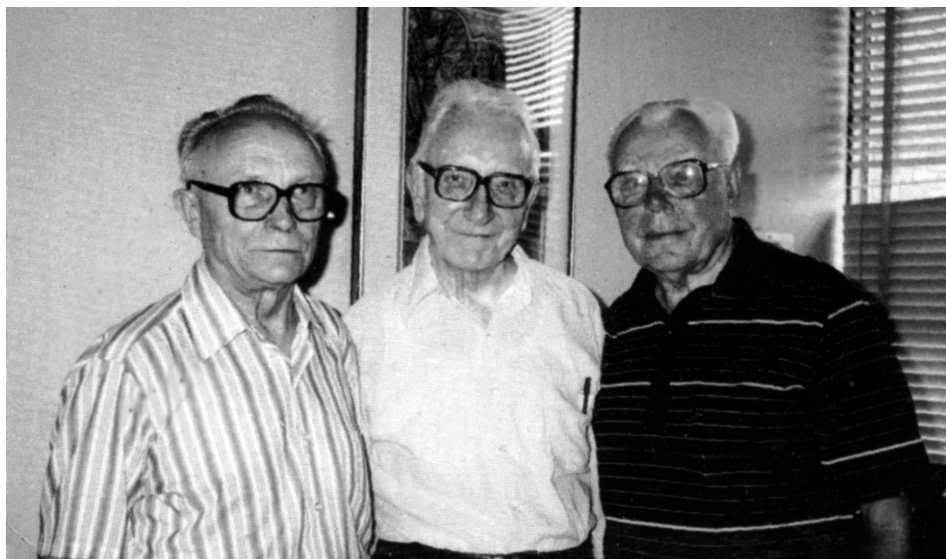
Poreikis ieškoti kitos vietos ir kelti laikraštį iš Pensylvanijos atsirado todėl, kad ėmė mažėti finansiniai pajėgumai ir laikraštį sunku buvo išlaikyti. Be to, virš kun. A. Kaupo ėmė tvenktis tamsūs debesys. Tuo metu vyko aršios vadinamųjų laisvamanių, kurių ideologas buvo dr. Jonas Šliūpas, kovos su kunigais. Daugelyje parapijų laisvamaniai sukiršindavo dalį parapijiečių, ir prasidėdavo ilgametė priešprieša – būdavo užrakinamos bažnyčios, prasidėdavo ilgi teismų procesai tarp pasauliečių ir parapijos ir kt.

„Chicagoje pirmasis „Draugo“ numeris išėjo 1912 m. liepos 4 d., o po to jau kas savaitę lankė skaitytojus vis su naujomis žiniomis ir gerai paruoštais straipsniais“.

„Draugo“ redakcija įsikuria Šv. Kazimiero vienuolyno kapelionijoje, kur gyveno kun. A. Staniukynas. Deja, po metų, 1913 m. spalio 27 d., nuo vėžio

▲ „Draugo“ koncerte Jaunimo centre. 1979 m. V. Noreikos nuotr.

▲ „Draugo“ vyriausiasis redaktorius kun. Pranas Garšva (viduryje) ir „Draugo“ bendradarbiai žurnalistai Juozas Žygas (kairėje) ir Jurgis Janušaitis

▲ Redakcijos darbuotojai: (sėdi iš kairės) vyriausioji redaktorė Danutė Bindokienė, moderatorius kun. Viktoras Rimšelis, MIC, telkinių, skautų, ateitininkų, sporto skyrių redaktorė Irena Regienė; (stovi) paskutinio puslapio redaktorė Emilija Andrulytė, sveikatos ir religinių žinių redaktorė Eglė Paulikienė, pirmojo puslapio redaktorė Daiva Guzelytė Švabienė. Jono Kuprio nuotr. 1999 m.

▲ „Draugo“ kultūros priedo redaktorius dr. Kęstutis Trimakas (kairėje) ir dr. Petras Kisielius, „Draugo“ leidėjų tarybos pirmininkas

miršta redaktorius – kun. Antanas Kaupas, teturėdamas vos 43-jus metus.

„Jo vieton laikinai stojo kun. P. Serafinas, kun. A. Staniukynas, kun. J. Kazakas. Paskiau iki 1916 m. labai sėkmingai laikraštį redagavo tik iš studijų grįžęs mirusio redaktoriaus brolis Julius Kaupas.

Kai Pirmojo karo metu atsirado būtinas reikalas duoti daugiau skubių žinių, kunigų bendrovė, leidusi „Draugą“, nutarė jį padaryti dienraščiu. To reikalavo ne tik greito susižinojimo svarbumas, bet ir išsisklaidę lietuviai, kurie nenorėjo atitrūkti nuo savo lietuviškos šeimos. 1916 m. kovo 31 d.

„Draugas“ buvo pradėtas leisti dienraščiu, o jo redaktorium pakviestas žymus publicistas ir poleminių straipsnių rašytojas kun. dr. Antanas Maliauskis (redagavęs 1916-1917 m.). Išsiplėtus dienraščio apimčiai administratorius kun. P. Serafinas nupirko naują namą netoli Šv. Kryžiaus bažnyčios (1800 W. 46 St.) ir ten perkėlė spaustuovę, redakciją ir administraciją. Patalpos bent tuo metu buvo patogios ir lengvino dienraščio leidimo darbus.

Iš redaktoriaus pareigų po metų kun. A. Maliauskis pasitraukė. Jo pareigas perėmė neseniai iš Lietuvos atvykęs gabus organizatorius ir spaudos darbininkas kun. Fabijonas Kemėšis (1917-1918). Reikalui atsiradus redakcijoje jį pavaduodavo kun. P. Būčys ar kun. J. Kazakas“.

„Draugą“ leido akcinė bendrovė, kurią sudarė Chicagos kunigai – A. Ežerskis, Aleksandras Skripka, P. Serafinas, Mykolas Krušas, Matas Kriaučiūnas, Ignas Albavičius, Jurgis Paškauskas, Aleksandras Baltutis, Jeronimas Vaičiūnas. Stokojant nuolatinio dienraščiu besirūpinančio administratoriaus jo leidimas nuolat nešė nuostolių, kuriuos turėjo padengti akcinės bendrovės nariai. Todėl jie nutarė kreiptis į Marijonų vienuolijos, tik 1913 m. įsikūrusios Amerikoje, vadovybę, kad ji perimtų dienraščio administravimą ir redagavimą.

Marijonai tuo metu dar stokojo pakankamai darbininkų ir materialiai stovėjo ant silpnų kojų. Tuometinio Chicagos arkivyskupo G. Mundelein raginami jie perėmė „Draugo“ leidimą, nors balsavime pasidalijo du prieš du. Nulėmė tik vyresniojo – kun. F. Kudirkos balsas. „Draugą“ perimti nutarimas buvo padary-

▲ Šiandieninis „Draugo“ leidėjų – Lietuvos katalikų spaudos draugijos tarybos pirmininkas Saulius Kuprys (kairėje) ir prel. Ignas Urbonas

tas 1918 m. gruodžio pabaigoje, o pati spaudos našta perimta 1919 m. sausio 29 d. Redaktorium buvo paskirtas kun. P. Būčys, buvęs Petrapilio akademijos profesorius, rašęs įvairiuose laikraščiuose ir žurnaluose Lietuvoje ir jau kelis kartus redagavęs „Draugą“.

„Perėmus „Draugą“ Marijonų vienuolijai šėrai buvo supirkti iš visų, kurie juos norėjo parduoti, bet leidykla liko ta pati iki 1934 m. Jai vis nešant nuostolius buvo įsteigta Marijonų gilda, bet ją pakirto mokesčiai, ir ji buvo panaikinta. Tada buvo įkurta ir 1941 m. kovo 29 d. Springfielde įregistruota ne pelno organizacija Lietuvos katalikų spaudos draugija (Lithuanian Catholic Press Society, a non profit Corporation),... nors pagrindinę redagavimo, administravimo ir finansinę našlą tebeneša Marijonų vienuolija“, – 1979 m. rašė kun. Pranas Garšva.

Lietuvių katalikų spaudos draugija (remiama lietuvių visuomenės sudaryto Draugo fondo) „Draugą“ leidžia iki šiol, jos didžiąją dalį tarybos po senovei sudaro marijonai, bet kitą dalį – pasauliečiai, ir laikraštis jau keli dešimtmečiai nebesivadina katalikišku laikraščiu, o visų lietuvių laikraščiu, besilaikančiu katalikiškų idėjų ir moralės.

Apie tuos laikus, kai „Draugas“ kūrėsi ir augo, primena „Draugo“ redakcijoje išlikę seni skaitytojų laišakai. Štai 1959 m., kai „Draugas“ šventė 50-mečių

ir redakcija ragino pirmuosius skaitytojus pasidalinti prisiminimais, laišką rašė J. Grudis iš Spring Valley, IL – mažai raštingas, bet ištikimas laikraščio prenumeratorius:

„Aš esu pirmas skaitytojas nuo pasirodymo „Draugo“ 1909 m. liepos 12 d. Man atsitiko taip: prie mūsų Spring Valley, IL, Šv. Onos parapijos klebonu buvo kun. Franciskus Walaitis. Jis gavo „Draugo“ pirmą nemažą siuntinį iš Wilkes Barre, PA, ir nedėdienį bažnyčioje žmonėms pranešė, kas moka skaityti, kad ateitų prie jo ir pasiimtų katalikišką laikraštį ir būtų jo skaitytojai. Aš nuėjau į kleboniją ir priėmiau kunigo patarimą – norint apsiginti nuo visų blogumų, reik eiti į bažnyčią ir skaityti katalikišką spaudą. Taip ir padariau – padaviau jam pinigų, kad jis man užsakytų „Draugą“ ant metų laiko. Ir tada aš nepraleidau iki šiol nė vienu metų, vis užmoku prenumeratą ir noriu būti „Draugo“ skaitytojas iki paskutinės mano gyvenimo dienos. Man jau greitai bus 75 metai, ir „Draugas“ mano gyvenime padarė daug daug gero, nes nereikėjo skaityti bedievišką spaudą.

Aš iš Lietuvos atvažiauvau 1905 m. visai be mokslo, mažai galėjau paskaityti maldų knygele, o rašyti visai nemokėjau. Buvau paprastas darbininkas anglių kasyklose ir pats per savi pramokau skaityti ir rašyti, kol buvau jaunesnis.

„Draugo“ vyriausis redaktorius Leonardas Šimutis buvo man gerai žinomas, kada jis ėjo mokslus kolegijoje netoli Spring Valley, IL, ir tankiai atsilankydavo į lietuvių koloniją Spring Valley. Jam iš praeities daug kas žinoma apie mus“.

Ta pačia proga „Draugo“ redakcijai rašė kitas autorius – K. A. Vasys iš Worcester, MA. Tai žmogus, kuriam pačiam teko prisidėti prie laikraščio leidimo. Jis laiške redakcijai rašė:

„Atvykęs į Ameriką 1911 m. spalio 30 d. skaičiau ir rašinėju į „Draugą“. Gruodžio mėnesyje 1911 m. kun. Vincas Vizgirda, Wilkes Barre klebonas, pakvietė mane redaktoriumi-pagalbininku prie kun. Kaupo, kuriam buvo per sunku Pittstono parapiją tvarkyti ir kartu redaktoriauti. Kovo mėnesio pabaigoje, 1912 m., kun. Kaupas apleido Pittstoną ir išvyko ilgesniam laikui sveikatos pataisyti. Likau vienas redaktoriauti. Man pagelbėjo tuolaikinis „Draugo“ gabus administratorius p. Vasiliauskas. 1912 m. gegužės mėn. kun. Kaupas visiškai atsisakė nuo Pittstono parapijos ir nuo birželio pradžios išimtinai vienas pats pasiėmė „Draugą“ redaguoti. Jam pagalbininkas nebuvo reikalingas, tuomet pakviestas aš išvykau į Chicago, prie „Kataliko“ redakcijos“.

1918 m. gruodžio 15 d. mirė didžiausias „Draugo“ rėmėjas ir Šv. Kazimiero seserų vienuolijos dvasios vadas kun. Antanas Stasiukynas. Kun. P. Būčiui reikėjo ne tik redaguoti laikraštį, bet ir perimti a.a. kun. Staniukyno parei-

gas Šv. Kazimiero seserų vienuolijoje. Tai trukdė darbui redakcijoje ir sunkino vadovavimą jaunai vienuolijai. Todėl 1920 m. prie Aušros Vartų parapijos buvo nupirktas didelis namas (Oakley ir 23 Pl.), į kurį perkelta spaustuvė, redakcija, administracija, o dalis namo skirta vienuoliams gyventi. Šiame name „Draugas“ gyvavo 37-erius metus. Tik 1957 m. vasario 1 d. visa institucija buvo perkelta į naujai pastatytus spaudos centro vardo vertus namus (4545 W. 63 St.)“.

Toliau nors trumpai paminėkime redakcijoje dirbusius žmones, kurie rūpinosi „Draugo“ leidimu ir tuo prisidėjo prie lietuvių kultūros Amerikoje puoselėjimo:

1921-1927 m. redagavo kun. dr. Ignas Česaitis. Po jo ilgiau ar trumpiau redagavo kun. dr. Kazimieras Matulaitis, kun. Bronius Bumša, kun. dr. Kazimieras Rėklaitis, kun. Vincentas Kulikauskas, padedami pasauliečių Petro Tumasonio ir Igno Sakalo.

1927-1968 m. (43 metus) redaktoriumi buvo Leonardas Šimutis. (Pradžioj, iki 1952 m., buvo vyr. redaktorium, o nuo 1952 m. – redaktorium).

1918-1961 m. (43 metus) techniniu redaktoriumi dirbo Ignas Sakalas.

1916-1943 m. (37 metus) – Petras Tumasonis.

1942-1967 m. – kun. Kazimieras Barauskas.

1948-1973 m. (25 metus) – kun. dr. Juozas Prunskis (vėliau prelatas).

1944-1948, 1951-1954 ir 1959-1970 m. – kun. Andrius Naudžiūnas.

1939-1942 m. – J. Pilipauskas.

1946-1950 m. – J. Savaitis.

1940-1942 m. – Lionginas Labanauskas.

1952-1960 m. vyriausiasis redaktorius buvo Vytautas Bagdavičius – Lietuvių katalikų mokslo akademijos židinio vienas iš steigėjų (1956), Lietuviškos knygos klubo vedėjas (1948-1959; 1970-1995 m.)

1960-1963 m. – vyriausiasis redaktorius kun. dr. Viktoras Rimšelis, vėliau – tėvų marijonų provincijolas.

Redaktoriais dirbo: 1960-1963 m. – kun. Juozas Vaškas; trumpai – P. Šivickas, dr. Kazys Pakštas, K. Gineitis, M. Žaldokas, J. Karosas, kun. A. Linkus, dr. A. Rakauskas, P. Jurgėla, dr. A. Račkus, dr. Ona Labanauskaitė, Jonas Šoliūnas, Edvardas Šulaitis, Emilija Pakštaitė, Mykolas Druga, Eglė Paulikienė.

Donata Karužienė – maketuotoja.

Kazimiera Bradūnienė – korektorė.

1955-1980 m. (25 metus) – redaktoriumi dirbo rašytojas Aloyzas Baronas.

1958-1993 m. (36 metus) – redaktorius, vėliau vyr. redaktorius kun. Pranas Garšva.

▲ Chicagoje besisvečiuojantį vyskupą Juozą Žemaitį, MIC, priima: (iš kairės) „Draugo“ moderatorius kun. Viktoras Rimšelis, MIC, Marijonų provincijolas kun. Donald Petraitis, MIC, vyskupas Juozas Žemaitis, MIC, „Draugo“ vyriausioji redaktorė Danutė Bindokienė, kun. Jonas Duoba, MIC, ir kun. Jaunius Kelpšas iš Brighton Parko Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo parapijos. Jono Kuprio nuotr.

1964-2002 m. (38 metus) redaktorė – Irena Regienė.

1968-1980 m. (12 metų) redaktorius – Bronius Kviklys.

Nuo 1972 m. iki dabar redakcijos narė, tekstų rinkėja – Ona Gintautienė.

1984-1996 m. (12 metų) redaktorius – Vytautas Radžius.

1978-1984 m. – redaktorius Algis Pužauskas.

Nuo 1980 m. iki šiol meninis ir techninis redaktorius – Jonas Kuprys.

1985-2006 m. redakcijos narė, teksto rinkėja – Gražina Makauskaitė.

1992-2007 m. (15 metų) vyr. redaktorė – Danutė Bindokienė.

1986-1996 m. redaktorė – Aldona Zailskaitė.

Nuo 1994 m. korektore dirba Dalia Sokienė.

1997-2004 m. – Daiva Guzelytė Švabienė.

1998-2001 m. redaktorė – Emilija Andrulytė.

2004-2007 m. redaktorius – Vladas Krivickas.

2002-2004 m. redaktorė – Vitalija Pulokienė Sereikis.

Nuo 2004 m. iki dabar redaktorė – Laima Apanavičienė.

Nuo 2004 m. iki dabar maketuotoja – Ina Stankevičienė.

Nuo 2006 m. iki dabar redakcijos narė – Aurelija Tamošiūnaitė.

Nuo 2007 m. iki dabar – redaktorė Loreta Timukienė.

Nuo 2007 m. iki dabar vyr. redaktorė – dr. Dalia Cidzikaitė.

Kultūrinio priedo redaktoriai: 1951-1961 m. – kun. dr. Juozas Prunskis; 1961-1981 m. – poetas Kazys Bradūnas; 1981-2001 m. – Aušrelė Liulevičienė; 2001-2007 m. – Danutė Bindokienė; 2002 m. (5 mėn.) ir 2007 m. (6 mėn.) – kun. dr. Kęstutis Trimakas; Nuo 2007 m. – žurnalistė Aldona Žemaitytė Petrauskienė.

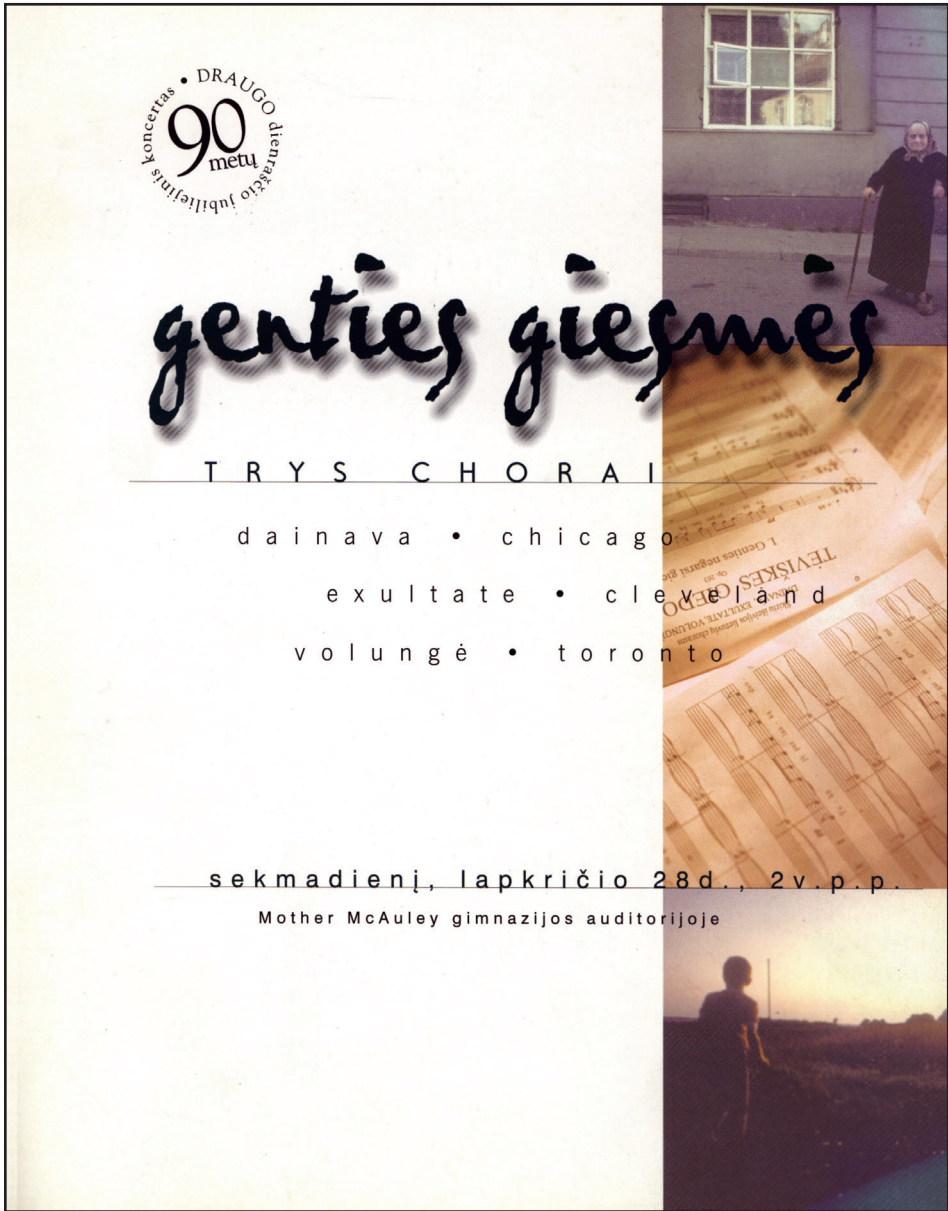
„Redakcija yra laikraščio gyvybė, tarpininkė tarp bendradarbių ir skaitytojų, tarp organizacijų vadovybių ir jų narių, tarp ideologinių grupių ir lietuvių krikščionių visuomenės“, – 1979 m., švenčiant „Draugo“ 70-ties metų jubiliejų, rašė tuometinis vyr. redaktorius kun. Pranas Garšva.

Kun. Prano Garšvos parašyti žodžiai tinka ir šiems laikams, tik dar pridėjus, kad laikraščio gyvybė yra turinys, turinys... Dienraščiui labai svarbu būti arti įvykių tėkmės, kurią seka skaitytojai. Tai priklauso nuo redakcijos pastabumo, veiklos ir nuo bendradarbių pasirinkimo. Laikraščio pasisekimas visada priklausė ir tebeprisiklauso nuo redakcijos. Parašytas žodis nėra tik juodos raidės baltame popieriuje; jis yra toks reikšmingas, kad ir kirviu niekas neiškapos.

Ar „Draugas“ yra toks pats, koks buvo prieš 100 metų? Dauguma skaitytojų prisimena, koks „Draugas“ buvo prieš 50 metų. Dar geriau pažinsime „Draugo“ praeitį pavartę jo pirmuosius numerius, jo pageltusius ir jau trupaničius puslapius. Dienraščio lygis labai nevienodas. Per 100 metų redakcija turėjo prisitaikyti prie skaitytojų, prie jų išsilavinimo. Po Antrojo pasaulinio karo, taikantis prie aukštesnio intelektualinio lygio skaitytojų, redakcija ir bendradarbiai turėjo kelti ne tik turinio, bet ir techninį lygį.

Nuo pirmojo redaktoriaus iki dabartinio „Draugas“ negali pasigirti profesionalais žurnalistais, tačiau gali didžiuliais pasiektais rezultatais. Kas iš laikraščių Lietuvoje ir Amerikoje gali pasigirti tokiu amžiumi ir turiniu? Tenka stebėtis, kad nedidelė redakcijos komanda sugebėjo redaguoti ir kiekvieną dieną išleisti naują, įdomų laikraštį.

Pirmieji redaktoriai buvo kunigai, o techninis personalas – broliukai maringonai. Laikui bėgant viskas keitėsi ir dabar redakcijoje neliko nė vieno kunigo. Dar daugiau – redakciją tvarko moterys.

koncertas • DRAUGO pientraktio jubiliejinis
90 metų

genties giesmės

T R Y S C H O R A I

dainava • chicago
exultate • cleveland
volungė • toronto

sekmadienį, lapkričio 28d., 2v.p.p.
Mother McAuley gimnazijos auditorijoje

▲ 1999 m. „Draugui“ koncerto plakatas

▲ 2002 m. „Draugo“ koncerto plakatas